

Gyűlölködő beszéd és jog

Az olvasó dolgának megkönnyítésére előrebocsátom: szólásszabadság és náci beszéd viszonya dolgában Kis Jánoséhoz hasonló felfogást vallok. A szakmai elfogultság mondatja velem, hogy a vita eddigi menete a szerzőt igazolta, pedig túlnyomó többségben voltak a bírálók. A reagálások ugyanis – mind az emocionális, mind pedig a racionális indíttatásúak – úgy is értelmezhetőek, mint az újfasizmussal szembeni társadalmi fellépés megnyilvánulásai, amit Kis János fontosabbnak ítélt néhány zavaros fejű hungarista börtönbe juttatásánál. De nemcsak a vita résztvevői „vették ezt a lapot”, hanem a polgárok is, akik a közvélemény-kutatások tanulságai szerint azonnal bizalommegvonással büntették a szélsőségesen megnyilatkozó pártvezért és pártját.

A vita egy másik olvasata szerint a gondolkodó értelmiség általam nagyrabecsült képviselői szkeptikusak a honi politikai kultúra, demokrácia és alkotmányos berendezkedés teherbíró képességét illetően, és ezért utasítják el Kis erre építő álláspontját. Ez a szkepszis egyes szerzőket – mindegyiket Popper Pétert és bizonyos fokig **Eörsi Istvánt** – arra indított, hogy az észérvekre érthető, de mégiscsak érzelmi válaszokat adjanak. Sajnos azok a kritikusok, akik látszólag a racionális érvelés módszerét választották – elsősorban Bence Györgyre és Kende Péterre gondolok – sem maradtak meg a szerző által leírt állítások vitatásánál. Bence György egész írása egy olyan tézist igyekszik cáfolni, aminek nyoma sincs Kis János cikkében. A szólásszabadság európai és amerikai jogi gyakorlatát felvázolva azt a rémképet festi a falra, hogyha a magyar törvényhozók megfogadnák Kis János tanácsát és feloldanák a náci propaganda tilalmát, akkor Magyarország lesz az egyetlen hely, ahol zöld jelzést kap minden fasiszta uszító. Csakhogy Kis János tanulmánya – az én olvasatomban – nem tartalmaz ilyen tanácsot. Egyáltalán nem a jelenlegi törvényi szabályozás kritikájaként született, hanem egy nagy felháborodással fogadott bírói ítélet kapcsán próbálta meg értelmezni a véleményszabadság alkotmányos kereteit. Vagyis azt tette, amit a Bence által is említett amerikai legfelső bíróság vagy amit a magyar Alkotmánybíróság tett a közösség elleni izgatás büntető törvénykönyvi tényállásának alkotmányossági vizsgálatakor. Kereste a polgárok valamely csoportját sértő véleménynyilvánítás határait. A vizsgálat eredménye mindegyik esetben az volt, hogy önmagában a kifejezés tartalma – legyen az bármilyen felháborító és sértő is – nem lehet ok a korlátozásra, ehhez arra is szükség van, hogy a kimondott vagy leírt szavak közvetlen és nyilvánvaló veszélyt jelentsenek a társadalmi békére.

Bence Györgynek az az **Eörsi** által is támogatott és egyébként önmagában helytálló érve sem elégséges véleményem szerint a náci beszédek általános büntetőjogi tiltásához, miszerint a modern elektronikus médiák ezerszeresen felerősítik a gyűlölködő szavakat. Ezért aztán – mondja Bence – egy mai antiszemita agitátor, ha van egy kis esze, igazából nem az összeverődött csöcseléknék szónokol, hanem a sajtónak és a televízió-

nak. Csakhogy szerencsére a civilizált világban a technika kínálta lehetőség felhasználása nem egyszerűen a szélsőségektől függ. Minden alkotmányos demokráciában – ez év óta nálunk is – külön médiatörvények korlátozzák ezeket a lehetőségeket jogi, de nem büntetőjogi eszközökkel. A büntetőjognak szerintem itt sem a technikai fejlődésre kell reagálnia, hanem a társadalmi béke törésveszélyére. Maguk a büntetőjogi szabályok egyébként mindegyik – így a magyar izgatási istényállási elemként tartalmazzák a nagy nyilvánosság előtti elkövetést, tehát a rádió, a tévé és az Internet legfeljebb csak fokozzák a büntetőjogi korlátozást igazoló veszélyhelyzetet, de önmagukban nem indokolják a generális törvényi korlátozást. (A Clinton-kormányzat ez évben megpróbálkozott az Interneten közvetített obszcenitás és erőszak büntetőjogi tiltásával, de csodálkoznék, ha ez kiállná az amerikai legfelső bírók felülvizsgálatának próbáját.)

Arról lehet értelmesen vitatkozni, vajon egy konkrét esetben – mondjuk a magyar hungaristákéban vagy a kiscgazdavezér „férgeszős, keselyűzős” beszédében – indokolt-e a tiltás, de az nem engedhető meg tisztességes vita keretei között, hogy azt, aki bizonyos korlátozások ellen érvel, mindenféle korlát lebontójaként aposztrofálják. Ezt a csúsztatást Bencén kívül Bayer József is elkövette, mondván: Kis számára a szólásszabadság „abszolút érték”, de Kende Péter is alkalmazta, azt állítván, hogy a magyar törvények tiltják azt, amit Kis János megengedhetőnek tart. Korrektebb a törvények eltérő értelmezéséről beszélni.

Szinte valamennyi kritikus érvei között szerepel, hogy a jog nem lehet érzéketlen az emberi méltóság megsértésére, lelki sérelmek okozására, elpusztított emberek emlékének meggyalázására. Ezt magam is így gondolom. Csak az igényelne külön igazolást, hogy a jog eszköztárából miért az ultima ratióként használt büntetőjogot kellene minden esetben alkalmazni. Miért gondolják a társadalmi higiénia mellett érvelők, hogy a kirekesztő, rasszista beszédek fertőtlenítése kizárólag a büntetőjog durva eszközével történhet? Azt gondolják, hogy Szabó Albert únyilasaival és rendre új név alatt bejegyzett pártocskáival szemben nem lenne hatékonyabb a személyiségi jogi perekben megállapítható több millió forintos kártérítés, mint a mártíromságként sem utolsó elzárás?

De az is igaz, hogy a Horthy-korszak és a szocializmus közös örökségeként magunkkal cipeljük azt a tévhitet, miszerint a jog minden társadalmi problémánkra gyógyír. Magam a vita elindítójával együtt úgy gondolom: a náci és egyéb gyűlölködő beszéd igazi ellenszere, ha a büntető- és a polgári bíró helyett a társadalom ítéli el. Egyebek között értelmes, korrekt diskurzusok keretében és hatására.

Halmai Gábor
alkotmányjogász

A szerkesztőség ezzel befejezi a Kis János cikkéhez érkezett hozzászólások közzétételét. Sajnálattal tesszük ezt, mert sok érdemes írás helyhiány miatt nem kerülhetett a lapba. A kezdeményező cikk szerzője későbbi lapszámunkban válaszol vitapartnerének. (A szerk.)